

144 1981
189 1991

Director. Editor

Josep Lluís Mateo 1981/1991

Durant els mandats dels Degans. COAC Presidents

Jordi Vilardaga i Roig 1980/1984

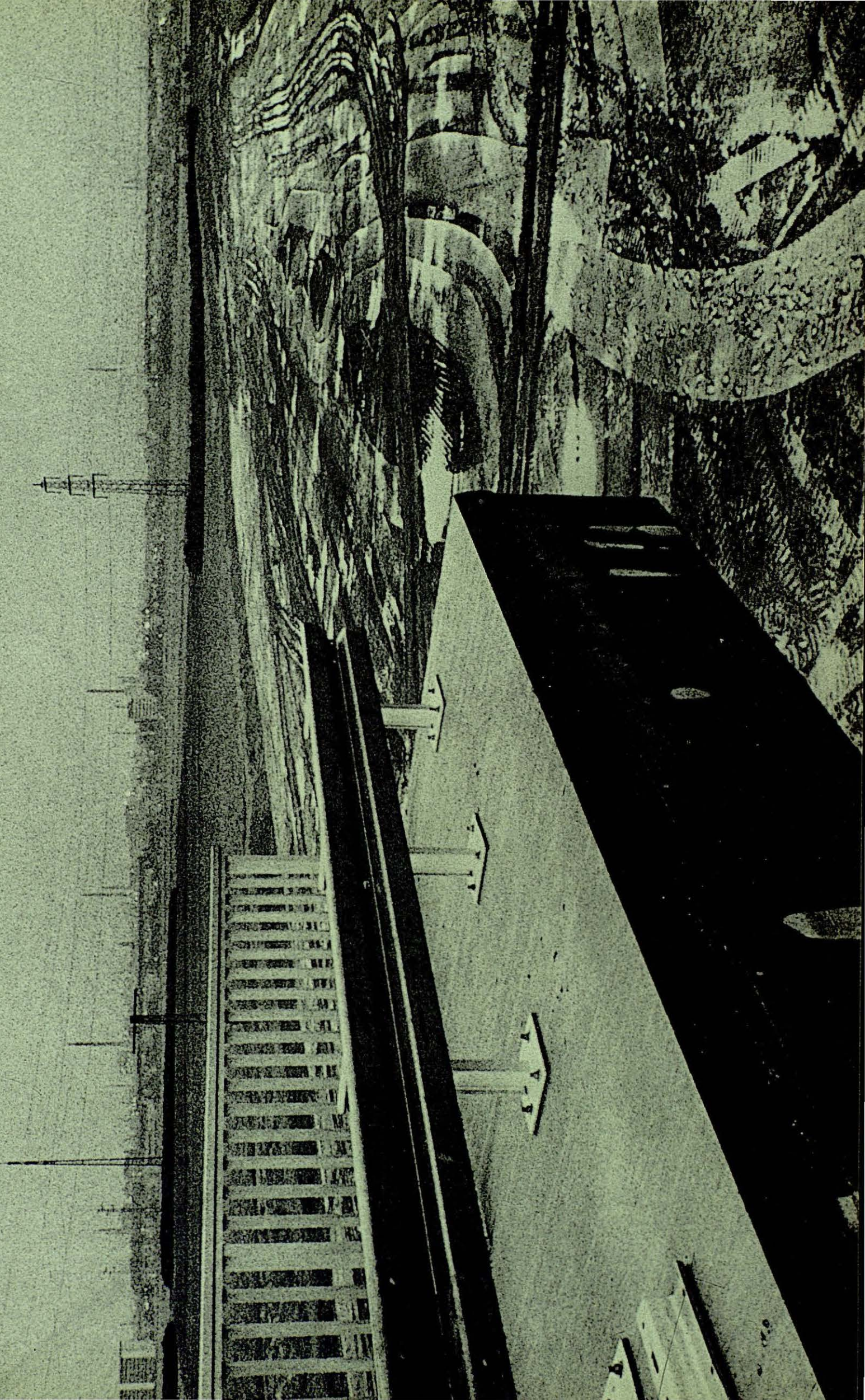
Agustí Borrell i Calonge 1984/1988

Jaume Duró i Pifarré 1988/1989

Narcís de Prat i Batlle 1990

Francesc de P. Labastida i Azemar 1990/1994

Long life to *Quaderns*

I was responsible for *Quaderns* for a long period of time, 1981 to 1990, a crucial decade for Catalan architectural culture during which we discovered to our amazement that we were moving from the periphery to the centre and, in my own case, from youth into adulthood.

Personally, this is not the moment for nostalgic or sentimental memories. Neither, obviously, is it possible for me to give a distant, let's say objective view. I should rather restrict myself to recalling an issue present throughout my time with *Quaderns* and which still persists today, namely the complex relationship between the local and the global; between the need to establish roots and the need for an opening, not excessively controlled, between tradition and rupture.

My period as editor of *Quaderns* began with the journal's being published entirely in Catalan, something which is fortunately now forgotten, as it should be. The name "*Quaderns*" emerged at this time from "*Cuadernos de Arquitectura y Urbanismo*" (an invention from the sixties and an extension of the initial post-war "*Cuadernos de Arquitectura*").

Although this would be a banal occurrence today, it was far from being so for us then. All subscriptions stopped, we received a flood of insulting letters and some local architects, important at the time, refused to publish their works in our review, preferring to do so in *Arquitectura*, the journal of the Madrid Association, which sadly no longer exists but which at that time was undergoing a process of renewal with a new editorial staff. I still remember how in Madrid, at the doors of their editorial offices, one of the editors shouted at me: "You've been erased from the map; we're the only ones left now!"

All this motivated us to set off in a triple direction as a response to the challenge of making our publication something important and necessary. One was the determined will to be present in the international architectural sphere with our own voice and ideas; another was to walk the tightrope of our own reality, fostering new interpretations of our tradition and favouring new myths without either following in the footsteps of part of the local historical avant-garde who during the eighties moved towards pure cynicism or being relegated to the architectural fringe. The third direction was a complex technical process resulting in *Quaderns* being the first integrally bilingual Catalan-English review to be published in Spain. This was later extended to a double Catalan-English/Spanish-English edition which spectacularly increased our presence abroad and made us a reference point in the architectural debates.

To be the editor of a journal of these characteristics implies taking the baton at a given moment in a relay race and passing it on to the next runner in the best conditions possible. (To drop the baton means falling out of the race and this, in principle, is a long-distance race.)

Throughout these fifty years, *Quaderns* has been the vehicle of expression for a professional group, that of Catalan architects. At times such as the present, when this group has become larger and more diffuse than ever and facing clearly new problems and challenges, it is natural to question, among other things, the characteristics and the need for the existence of our journal. Even so, I should like to imagine a future in which the role which *Quaderns* has historically played (in a different way) is still possible. And it is for this reason that with a certain spirit of optimism I wish long life to *Quaderns*.

Llarga vida a *Quaderns*

Vaig ser responsable de *Quaderns* durant un llarg període de temps, de 1981 a 1990, cobrint una dècada importantíssima per a la cultura arquitectònica catalana, on tots plegats vam descobrir, estupefactes, com de la perifèria passàvem al centre i, en el meu cas, de la joventut a l'edat adulta.

No és ara per a mi el moment del record nostàlgic i sentimental; tampoc no m'és possible (per raons òbvies) adoptar una visió distant, diguem-ne objectiva.

Només vull recordar una qüestió present al llarg de la meua trajectòria a *Quaderns*, i amb la qual després em continuo trobant.

Aquesta és la complexa relació entre el local i el global, entre necessitat d'arrelament i necessitat d'obertura no excessivament controlada entre tradició i trencament.

La meua etapa a *Quaderns* es va iniciar —i això, per sort, és una cosa oblidada, un signe de la seva normal pertinença— publicant-se íntegrament en català.

El nom de *Quaderns* sorgeix d'aquest moment a partir de *Cuadernos de Arquitectura y Urbanismo* (una invenció dels anys seixanta, que ampliava l'inicial *Cuadernos de Arquitectura* de la postguerra).

Aquest fet, ara banal, no ho va ser ni de bon tros per a nosaltres. Totes les subscripcions van desaparèixer, vam rebre una allau de cartes insultants i alguns dels arquitectes locals, a l'època importants, es negaven a publicar a la nostra revista les seves obres i en canvi sí ho feien a *Arquitectura*, la revista del Col·legi de Madrid, malauradament ara desapareguda, però que en aquell moment iniciava un procés de renovació amb un nou equip de direcció. Encara recordo, a Madrid, a la porta de la revista, com un dels seus directors, cridant, em deia: "Vosotros habéis desaparecido del mapa, ya sólo quedamos nosotros".

Tota aquesta qüestió ens va motivar per enfrontar-nos en una triple direcció davant del repte per fer que la nostra publicació esdevingués important i necessària.

Una línia va ser la voluntat decidida de participar en el debat projectual internacional amb veu i idees pròpies.

Una altra va ser bellugar-se funambulísticament al si de la nostra realitat, potenciar noves lectures de la nostra tradició, afavorir nous mites i evitar ser còmplices del pas que una part de l'avantguarda històrica local va donar als anys vuitanta cap al pur cinisme, sense tampoc quedar reduïts a la marginalitat testimonial.

I, per fi, un complex procés tècnic que va fer de *Quaderns* la primera revista espanyola íntegrament bilingüe català/anglès, i de seguida amb una doble edició català/anglès i castellà/anglès, la qual cosa ens va permetre incrementar espectacularment la nostra presència arreu del món i ser un punt de referència del debat projectual. Ser director d'una revista com aquesta implica, com a les curses de relleus, recollir el testimoni en un moment donat per passar-lo, en les millors condicions possibles, una mica més tard. (Fer caure el testimoni implica la fi de la cursa i aquesta, en principi, és una cursa de fons.)

Al llarg d'aquests cinquanta anys, *Quaderns* ha estat un vehicle d'expressió del col·lectiu professional dels arquitectes catalans. En moments com els actuals, en què aquest col·lectiu és molt més ampli i difós que mai i s'enfronta a reptes i a problemes clarament nous, és lògic qüestionar, entre altres coses, les característiques i la necessitat de l'existència de la nostra revista. Malgrat això, m'agradaria imaginar un futur en el qual el paper que històricament ha cobert *Quaderns* (d'una altra manera) fos encara possible. És per això que, amb un cert optimisme, desitjo una llarga vida a *Quaderns*.

Jordi Vilardaga

On sitting down to write these few lines on the fiftieth anniversary of our journal *Quaderns d'Arquitectura i Urbanisme*, what first comes to my mind is a feeling of gratitude to all those who, throughout this long period, have made and continue to make possible its periodical publication. I believe everyone here knows that before the reinstatement of democracy in this country, the College of Architects of Catalonia, besides being a professional corporation, played the difficult role of substitutional source of liberties, which caused supplementary tensions within our profession, tensions which were also reflected in the journal. It should be remembered that whenever there are conflicts within an association, an easy target for attack is the budget; and every year our journal appeared as a relatively important item, with the ensuing consequences. It is not my intention here to recount the chequered history of the journal or of those who fought most directly for its survival. I should, however, like to recall a set of difficult circumstances which, thank God, were overcome by our College and, logically, by our journal. During my term of office as COAC president (1980-1984), the main concern of the Board of Governors was to pacify and normalise college life, a task which was made easier thanks to the good will of all. The journal also facilitated the task, since confidence in its editors, Messrs Pruñosa and Mateo, made it unnecessary to focus special attention on the review and to devote more time to other matters which did need attention. My thanks, then, to all these people and let us hope that for many years to come we can continue to enjoy a journal which is so decidedly ours, so interesting and of such high quality.

Quan em poso a escriure unes poques ratlles en aquest cinquantenari de la nostra revista *Quaderns d'Arquitectura i Urbanisme*, el que primer se m'acut és un sentiment de gratitud a tots els que, al llarg d'aquest dilatat període, han fet possible —i encara hi continuen— l'aparició periòdica de la revista. Crec que tots sabem que el Col·legi d'Arquitectes, abans del règim democràtic que actualment tenim al nostre país, a més de ser una corporació professional feia funcions de suplència de les llibertats que no era fàcil exercir, la qual cosa comportava unes tensions suplementàries dins el col·lectiu d'arquitectes que es reflectien també en la nostra revista. Cal recordar que, com sempre que hi ha lluites en una col·lectivitat, un front que es pot atacar fàcilment és el del pressupost, i cada any hi figurava la partida, relativament important, destinada a la nostra revista, que també en rebia les conseqüències. No és la meua intenció fer història de les vicissituds que va experimentar la revista i dels que més directament vetllaren per la seva existència, però sí fer memòria d'unes circumstàncies difícils que, gràcies a Déu, van ser superades pel nostre Col·legi i també, lògicament, per la nostra revista. Durant el període del meu deganat (1980-84), la preocupació màxima de la Junta del Col·legi va ser la de pacificar i normalitzar la vida col·legial, i aquesta tasca va ser facilitada per la bona voluntat de tothom. La revista també la va facilitar, ja que la confiança en els seus directius, els senyors Pruñosa i Mateo, va fer innecessari que se li hagués de dedicar una atenció especial, afavorint, per tant, una dedicació més gran a altres temes que sí que la necessitaven. Gràcies a tots ells, i que per molts anys puguem gaudir d'una revista tan nostra, tan interessant i de tanta qualitat.

The fifty years of *Quaderns* that were not forty
During my term of office as President of the COAC, *Quaderns* was a subject of permanent controversy at the meetings of the Board of Governors. In the first place, every time the subject of the ordinary budget came up, *Quaderns* was the item that always caused most disagreement. To defend *Quaderns* before the General Assembly was always a problem.

At bottom the journal was a "thorn in the flesh" for an administration that set out to be serious and orderly. But *Quaderns* was *Quaderns*. And there were no two sides to the coin. Someone suggested it be scrapped. Many of us opposed the suggestion. *Quaderns* was an important symbol for our College. It was the letter of presentation before any authority both at home and abroad. It was without doubt the best architectural review in Spain. I myself had seen it on display in bookshop windows on Fifth Avenue, New York. And it had been in circulation for forty years.

Some wanted it to be a more corporate magazine, with Board news, crosswords, recipes, chronicles of laws and sentences. Another kind of magazine. But others of us felt it would be better to improve our newsletter *Informació i Debat* for this kind of information. *Quaderns* had to continue as an Architectural review, with a capital "A".

The editorial staff were tired, but they agreed to continue. Somebody wanted to organise a competition based on budget proposals. It was difficult to reconcile the quality desired with this kind of selection.

However, the major complaints came from architects. Some of great prestige. And some had every reason. On occasions Josep Lluís Mateo had set his sights so high that nobody could follow him. On occasions the complaint was that the same people were always featured. Envy? I don't think so. Fortunately the best architects were almost always featured, although from time to time someone whom I'm not sure if they deserved the distinction. As President, I restricted myself to writing the odd editorial, always at the request of the magazine's staff. The Board over which I presided was always very respectful of the decisions taken by the editorial staff and the Editor. Even when they were not entirely in agreement.

And by handling situations as best one could, listening to everyone, letting things be, making the odd insinuation, and carrying under one's arm the latest issue of *Quaderns* when visiting the ministers of the Catalan government to request better treatment for the architects they employed, or the President or the Mayor to ask for support for some collegiate activity, *Quaderns* reached its fortieth birthday, and I hope that now the golden wedding will reaffirm the fact that while our College can still manage to fund a vehicle of cultural expression of the quality of *Quaderns*, the effort will pay off. If necessary, producing fewer or slimmer issues, but always pursuing the best cultural and architectural quality. A *Quaderns* worthy of display in the world's best bookshops. This will continue to be *Quaderns'* permanent challenge. My congratulations on these first fifty years.

Els 50 anys de *Quaderns* que no van ser 40

Durant el meu mandat com a degà d'aquest Col·legi, *Quaderns* va ser un tema de polèmica permanent sobre la taula de la Junta de Govern. En primer lloc, cada vegada que es parlava de la liquidació del pressupost ordinari, la partida de *Quaderns* sempre era la que presentava més desviacions. Defensar *Quaderns* a l'Assemblea General era sempre un problema. En el fons era un *gra* per a una gestió que volia ser seriosa i ordenada, Però *Quaderns* era *Quaderns*, i això no tenia volta de full. Algú va proposar-ne la supressió. Molts ens hi vam oposar. *Quaderns* era un símbol important per al nostre Col·legi. Era la carta de presentació per adreçar-nos a qualsevol autoritat de dintre i de fora del país. Era, sens dubte, la millor revista d'arquitectura que es feia a Espanya. I, personalment, havia comprovat que es podia trobar a les llibreries de la Cinquena Avinguda de Nova York. I feia 40 anys que rutilava.

Alguns van pretendre que fos una revista de caire més col·legial. Notícies de la Junta. Mots encreuats. Receptes de cuina. Cròniques de lleis i sentències. Un altre model de revista. Però altres enteníem que era millor perfeccionar *Informació i debat* per a aquest tipus d'informació. *Quaderns* havia de seguir com una revista d'Arquitectura. Amb majúscula. L'equip redactor estava cansat, però va acceptar continuar. Algú volia fer un concurs de base econòmica. Era difícil compaginar la qualitat pretesa amb una selecció d'aquesta mena. Però les queixes més importants eren d'arquitectes. Alguns de gran prestigi. I amb algunes raons molt certes. De tant en tant, Josep Lluís Mateo pujava tant el llistó que ningú no podia seguir-lo. De tant en tant la queixa era que sempre sortien els mateixos. Enveja? No ho crec. Per sort, gairebé sempre sortien els millors, però de tant en tant... també algú que no sé si ho mereixia. Com a degà em vaig limitar a fer algun editorial, sempre a petició dels redactors. La Junta que vaig presidir sempre va ser molt respectuosa amb les decisions de l'equip redactor i del seu director. Fins i tot quan no hi estàvem massa d'acord.

I, trampejant la situació, escoltant tothom, deixant fer, insinuant alguna cosa i continuant portant sota el braç l'últim número de *Quaderns* per anar a demanar al conseller de Governació un millor tracte pels funcionaris, o al president, l'alcalde o el ministre, el seu suport per a qualsevol activitat col·legial, *Quaderns* va superar la quarantena, i espero que les seves noces d'or serveixin per reafirmar que mentre que el nostre Col·legi pugui mantenir econòmicament un vehicle d'expressió cultural del nivell de *Quaderns*, l'esforç val la pena. Si cal, fent menys números l'any o fent-los més primers. Però sempre perseguint la millor qualitat cultural i d'expressió arquitectònica. Un *Quaderns* digne de figurar a les millor llibreries del món. Aquest continuarà essent el repte del *Quaderns* de sempre. La meva enhorabona per aquests primers cinquanta anys.

Jaume Duró i Pifarré

On a good many occasions perhaps, our relationship with the journal has become too close, almost immediate, given our responsibilities within the College. The change in responsibility, at the Council of the Colleges of Architects of Spain or at the Presidency of the International Union of Architects, and therefore of the seating of perception, has given rise to reflections of a different nature.

Quaderns is not merely a working tool for the Catalan or Spanish scope; it is one of the most prestigious, influential publications to swell the ranks of international architecture publications.

Perhaps the success of any undertaking is based on this synthesis between the everyday and that which, while appearing more abstract, ends up defining that which shows itself to be truly transcendent.

Quaderns is an undertaking at our service, which gives us prestige and, at the same time, provides us with many and varied facets by bringing us closer to sections of not only architecture but also, fundamentally, culture fused with profession.

I have no doubts that this anniversary will be cause for reflection leading to the merging of the two realities, one close at hand, the other distant, and continuing to cultivate a project which is unfolding with determination.

Molt sovint potser, des de les responsabilitats dins l'àmbit col·legial, la nostra relació amb la revista esdevé massa propera, quasi immediata. El canvi de responsabilitats, des del Consell Superior dels Col·legis d'Arquitectes a la Presidència de la Unió Internacional d'Arquitectes — i per tant, l'allotjament perceptiu— ha motivat però una reflexió de diferent caràcter.

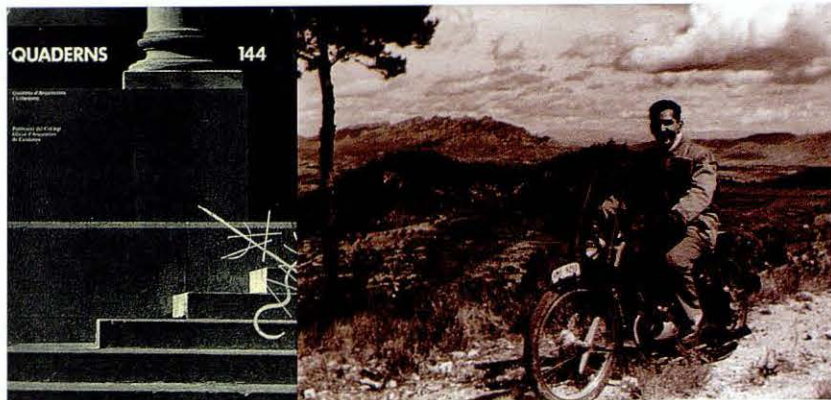
Quaderns no respon només a una visió de l'eina que circumscriu l'àmbit català o espanyol, sinó que representa una de les publicacions de més prestigi i influència del nodrit grup de les publicacions internacionals d'arquitectura. Possiblement, l'èxit de qualsevol empresa se centra en aquesta síntesi entre el quotidià i el que, presentant-se com més abstracte, acaba per definir el que es manifesta com veritablement transcendent.

Quaderns és una empresa que ens serveix, ens prestigia i, alhora, ens fa múltiples i diversos en acostar-nos porcions no només d'arquitectura, sinó també i fonamentalment de cultura fosa amb ofici.

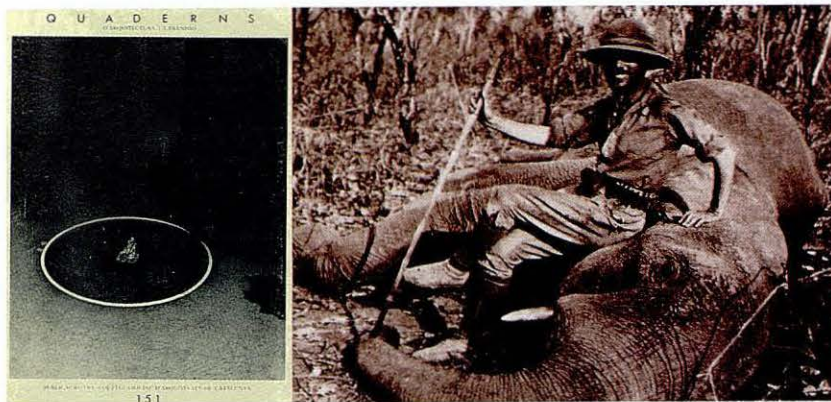
No dubto que aquest aniversari provocarà una reflexió que porti a fondre les dues realitats, la propera i la llunyana, i que continuï fent créixer un projecte que es desenvolupa amb fermesa.

ALTRES FIGURES. ALTRES REFERÈNCIES
OTHER FIGURES. OTHER REFERENCES

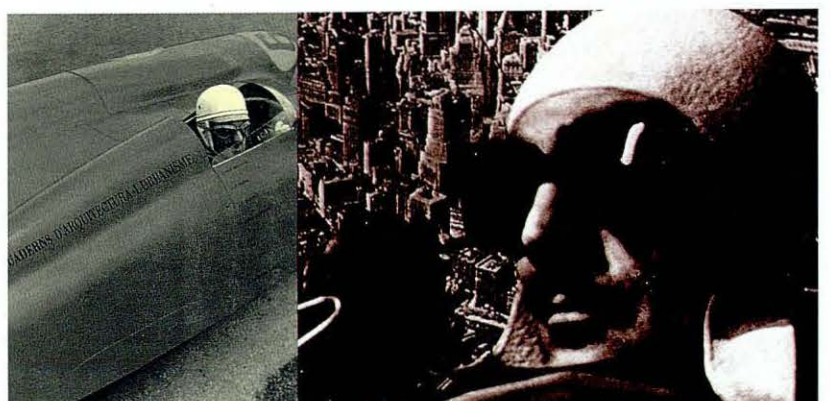
José Antonio Coderch de Sentmenat
 [144/1981]

Nicolau Maria Rubió i Tudurí
 [151/1982]

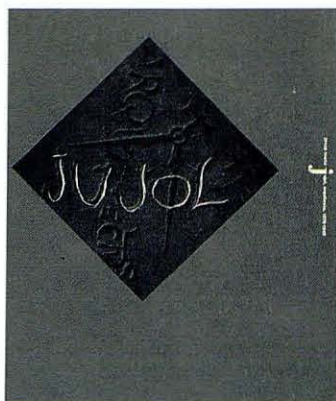

Alejandro de la Sota
 [152/1982]

Carlo Mollino
 [174/1987]

Josep Maria Jujol [179-180/1989]

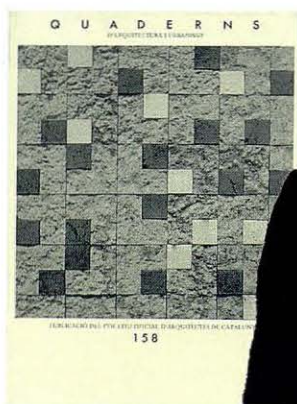
Sigurd Lewerentz [169-170/1986]

Jože Plečnik [166/1985]

Carlo Scarpa [158/1983]

ARQUITECTURA CATALANA 1980-1990
 PRODUCCIÓ I ADMINISTRACIÓ
 CATALAN ARCHITECTURE 1980-1990
 PRODUCTION AND ADMINISTRATION

1

2

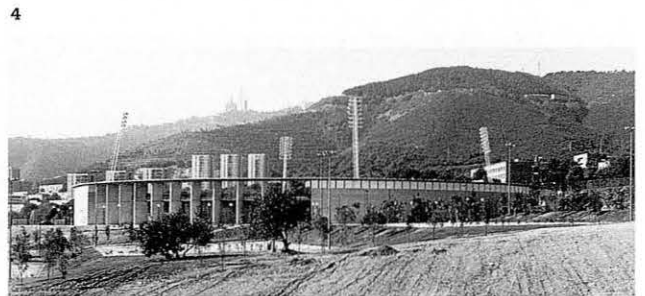

3

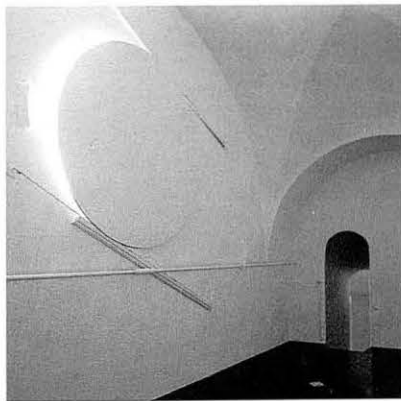
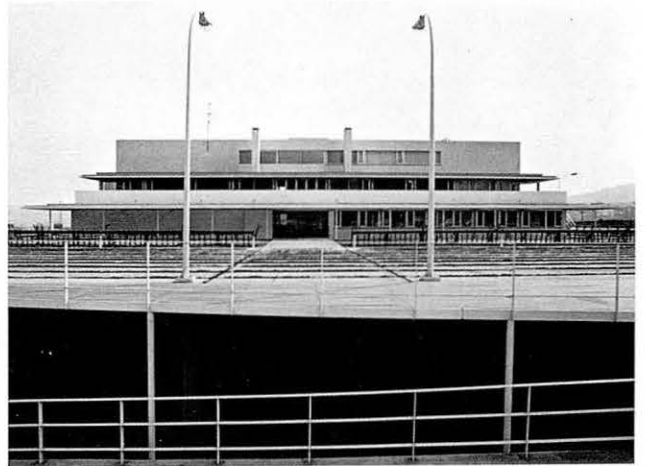

5

- 1. Coberta. Cover [149/1981]
- 2. Coberta. Cover [164-165/1985]
- 3. Coberta. Cover [187/1990]

6

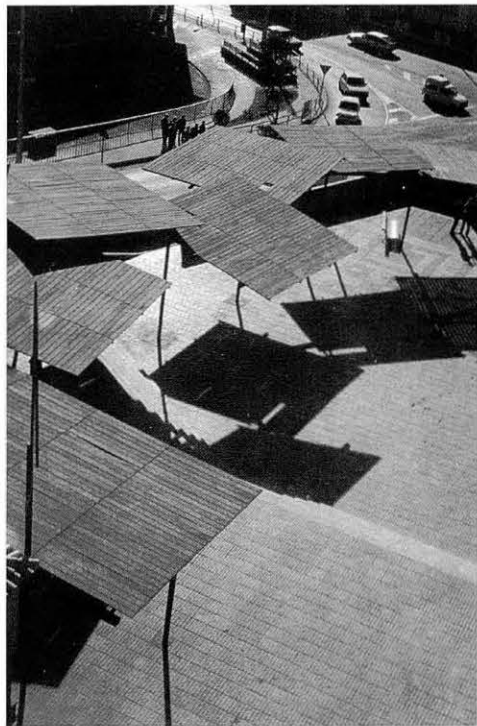
7

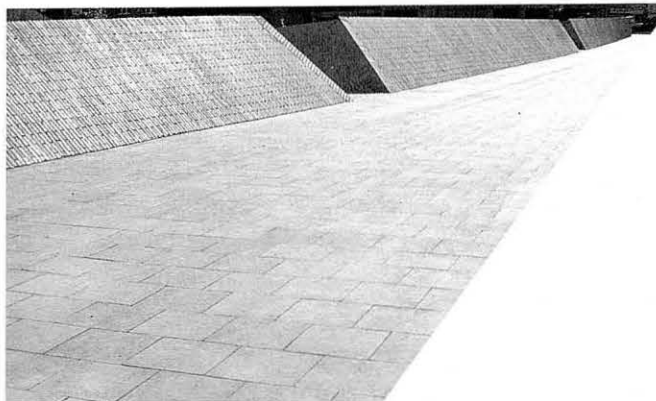

8

9

4. E. Bonell, F. Rius.
Velòdrom. Cycle track.
Barcelona, 1984
Foto L. Casals [164/1985]
5. J. Bach, G. Mora.
Estació. Station. Bellaterra, 1984
Foto F. Freixa [164/1985]
6. J. Llinàs.
Centre d'assistència primària.
Medical centre Ripollet, 1985
Foto M. Laguillo [164/1985]
7. J. A. Martínez Lapeña, E. Torres.
Readaptació d'una església.
Renovation of a church.
Eivissa, 1984 [165/1985]
8. H. Piñón, A. Viaplana.
Plaça dels Països Catalans.
Barcelona, 1983
Foto M. Esclusa [164/1985]
9. E. Miralles, C. Pinós.
Cobertes per a una plaça.
Roofs for a square.
Parets del Vallès, 1985
Foto F. Freixa [173/1987]
10. O. Tarrasó.
Plaça del General Moragues.
Barcelona, 1987
Foto J. M. Julià [176/1988]

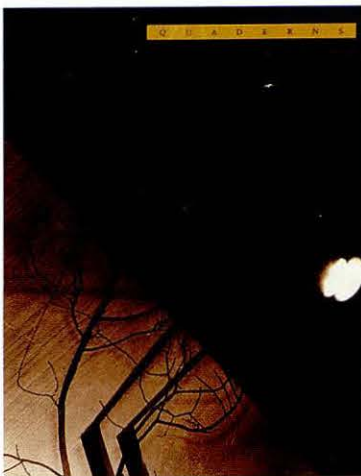

10

CREACIÓ I TÈCNICA CREATION AND TECHNICS

Cobertta. Cover [163/1984]

C. D. Friedrich, Viatger sobre el mar de boira [163/1984]

Cobertes. Covers
[171/1986] [172/1987] [172/1987]

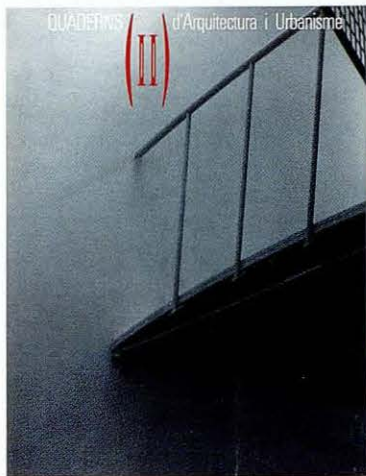
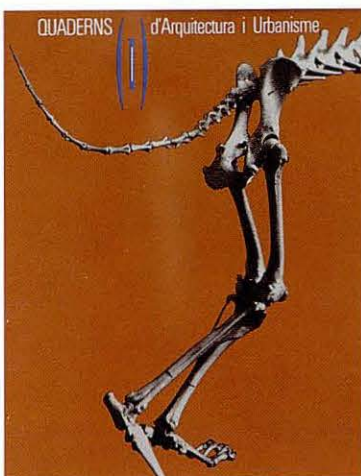

Foto L. Hervé [171/1986]

És imprescindible d'insistir en el moment present en la necessitat d'una crítica que, lluny d'entendre'ls com a moments oposats, permeti acostar el coneixement a la invenció, que faci del seu encontre emocional amb l'obra el punt de partida per la seva activitat.

Josep Lluís Mateo: "La necessitat de la crítica" (Núm. 160, 1984)

At this moment in time, it is vital to insist on the need for criticism which, far from understanding them as opposing moments, brings knowledge closer to invention; a criticism which will find its starting point in the emotional perception of a work.

La reivindicació de la tècnica com a moment amb el què s'enfronta el projecte cal contemplar-la en el marc d'alguna de les constatacions dels anys vuitanta com ara la consideració material de la projectació i de l'aspiració de part de la cultura projectual contemporània de reestablir la unitat entre fons i forma, entre mitjans i fins com a estratègia creativa.

Josep Lluís Mateo: "Tècnica i projecte". Technics and project (Núm. 171, 1986)

The reconsideration of technics as a moment in architectural creation should be undertaken within a framework of some of the confirmations of the eighties, such as the material consideration of architectural design and the aspiration, on the part of contemporary culture, to re-establish the unity between content and form, between means and aims as a creative strategy.

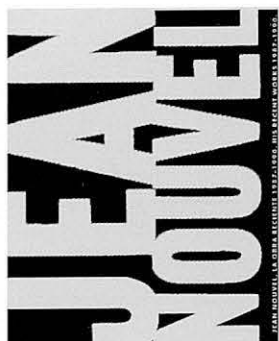
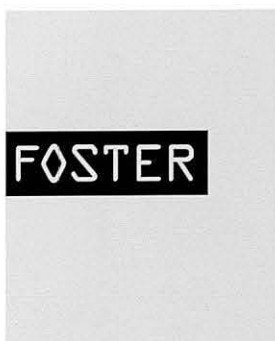
l'aspiració
de reestablir
la unitat
entre fons i
forma, entre
mitjans
i fins com
a estratègia
creativa.

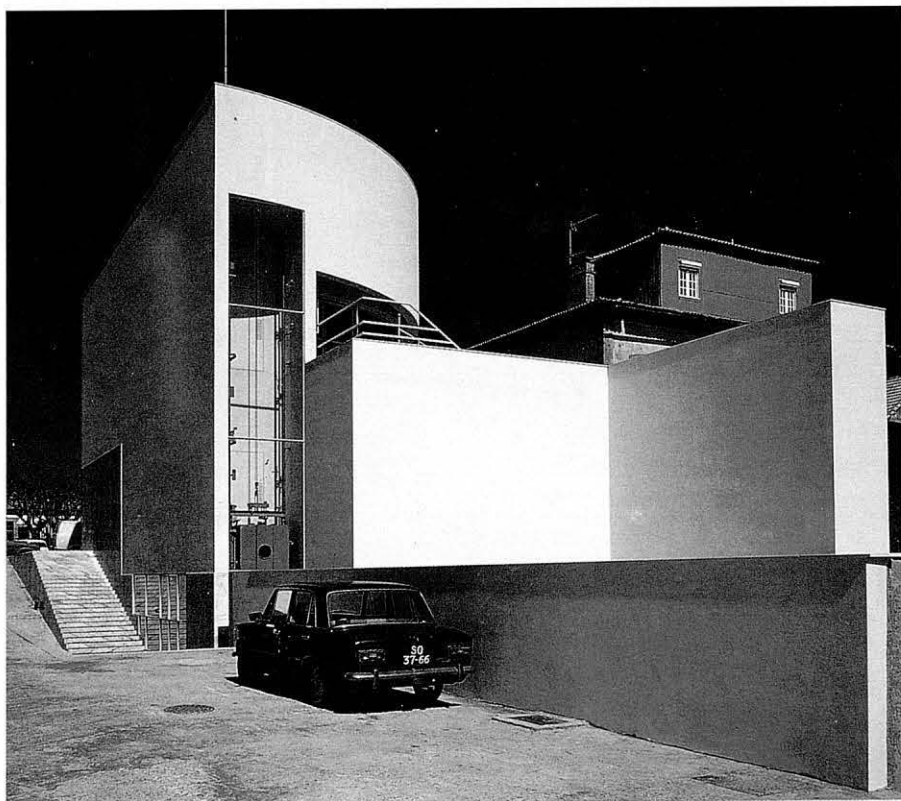
L'ESFERA INTERNACIONAL. EUROPA

THE INTERNATIONAL SPHERE. EUROPE

1

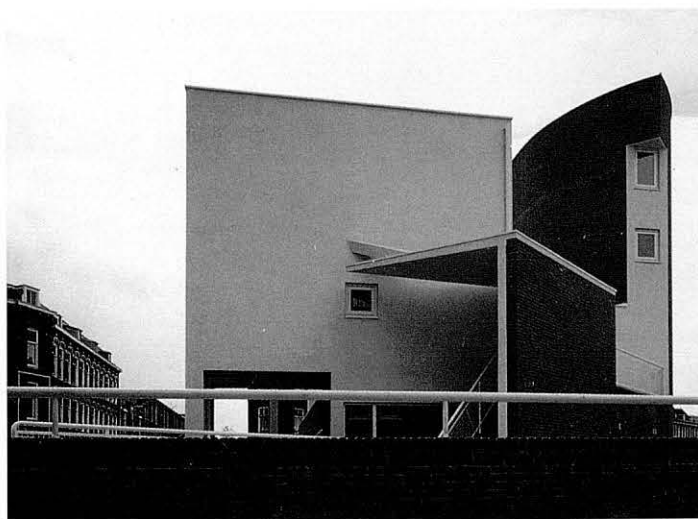
3

2

4

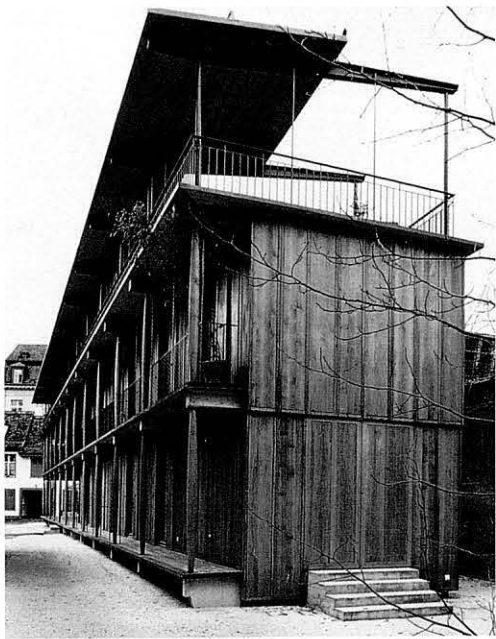

1. Monografies.
Monographs.
Norman Foster, 1989
Jean Nouvel, 1990
Rem Koolhaas, 1991
2. Alvaro Siza Vieira.
Barcelona, 1987
[175/1987]
3. A. Siza.
Banc. Bank. Vila do Conde,
Portugal. 1985
Foto L. Ferreira Alves
[169-170/1986]
4. A. Siza.
Dos habitatges unifamiliars.
Two houses.
Rotterdam, 1988.
Foto G. Basilico
[178/1988]

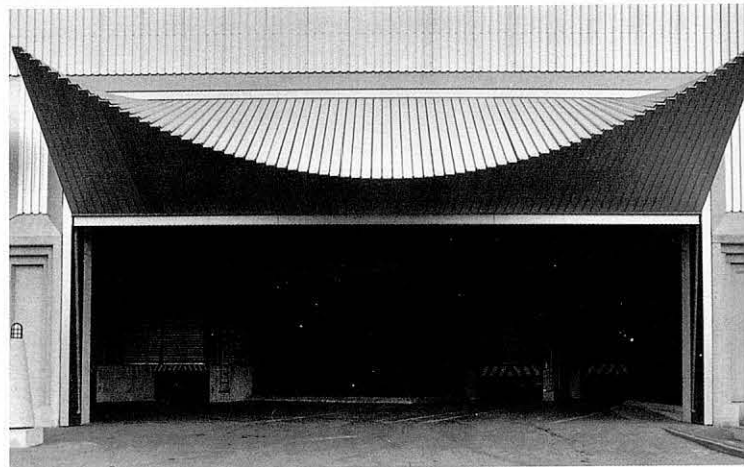

1

2

3

4

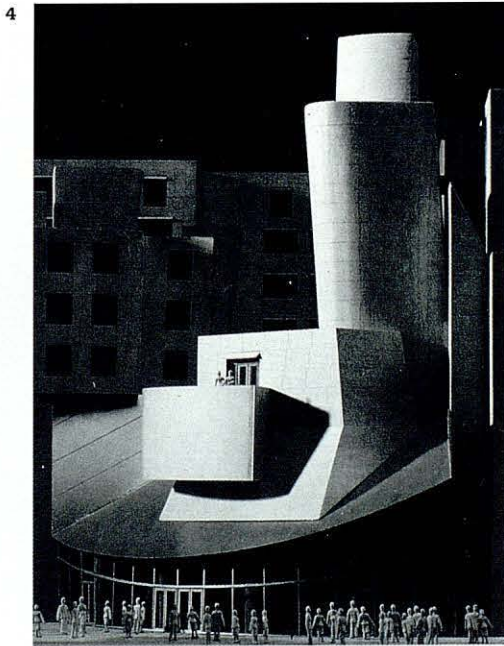
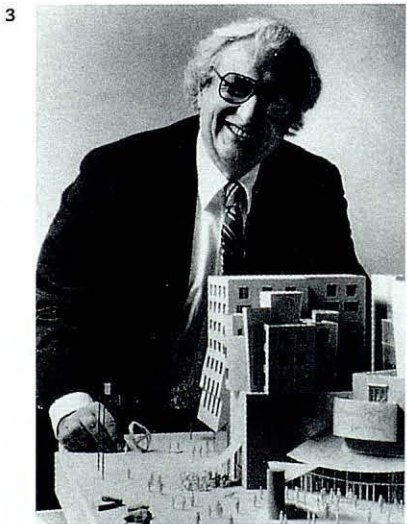
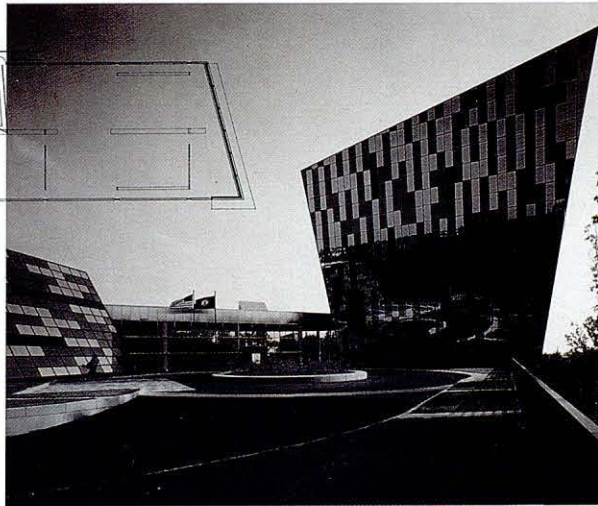
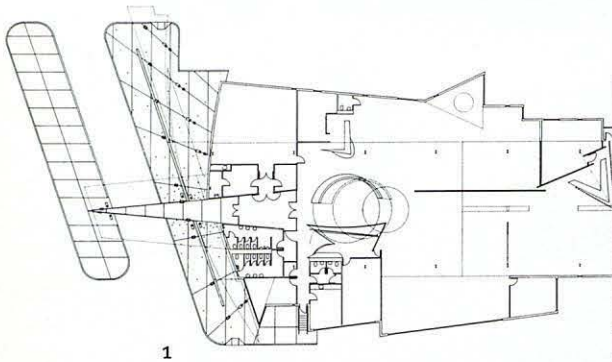
1. OMA. Teatre de dansa.
Dance theatre.
La Haia, 1987 [175/1987]
2. J. Herzog, P. de Meuron
Edifici de fusta. Wooden building.
Basilea, 1987
[181-182/1989]
3. S. Calatrava, B. Reichlin, F. Reinhart.
Fàbrica. Factory. Westfalen, 1985
[167-168/1986]
4. Coop Himmelblau.
Studio Baumann. Viena, 1985
[173/1987]
Foto G. Zugmann

L'ESFERA INTERNACIONAL. AMÈRICA

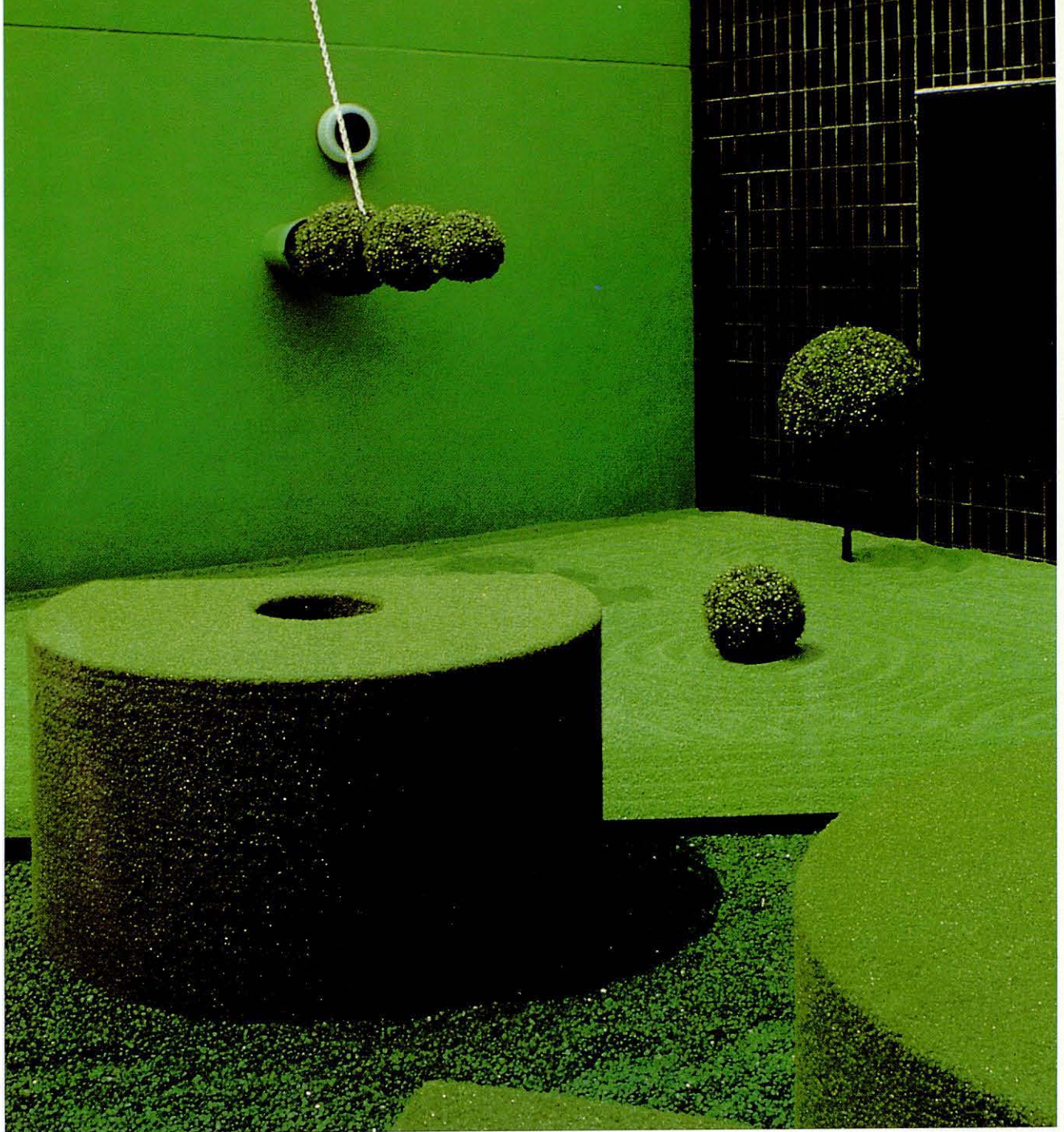
THE INTERNATIONAL SPHERE. AMERICA

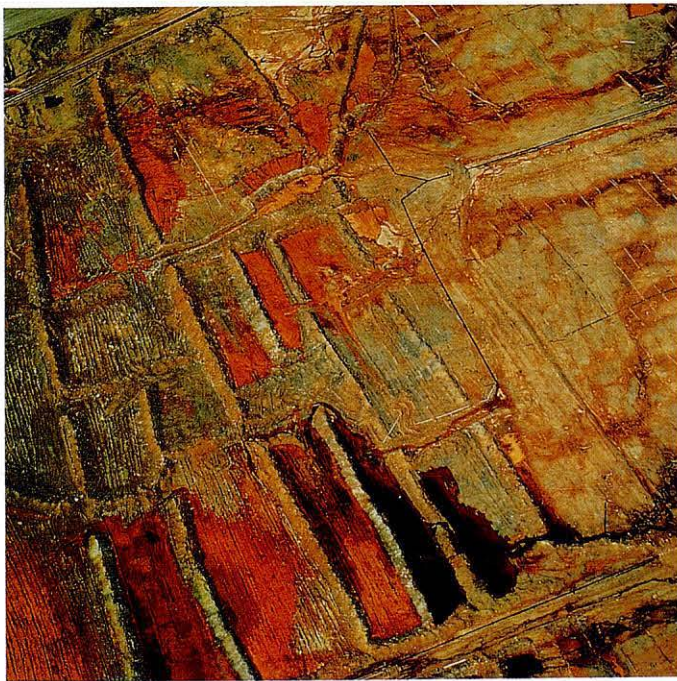
Cobertes. Covers [184/1990] [185/1990]

5

6

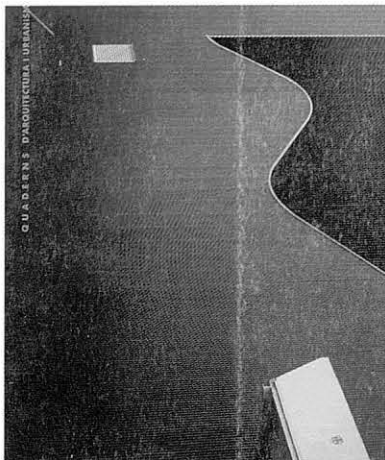
1. M. Scogin, M. Elam, L. Bray.
Buckhead Branch Library.
Atlanta, 1989 [184/1990]
2. Arquitectonica.
Center for Innovative Technology.
Virginia, 1989 [185/1990]
3. Frank Gehry [185/1990]
4. F. Gehry. American Center. Paris
[185/1990]
5. M. Schwartz. Whitehead garden.
Massachusetts, 1986 [185/1990]
6. "The American Landscape".
Foto D. Maisel [185/1990]

CRÍTICA I PROJECTE

CRITICS AND THE ARCHITECTURAL PROJECT

Coberta. Cover [175/1987]

Coberta. Cover [181-182/1989]

Afirmar la inexistència de centre supone proposar la existència de la perifèria com a lloc on es troba l'arquitectura renovadora, constatant que des de la perifèria (geogràfica o generacional) se produeixen arguments que nos fan encara confiar en que l'arquitectura no ha desaparegut davant el flux de mixtificacions i subproductes que la situació actual nos ofereix.

Josep Lluís Mateo: "No existe el centre" The centre does not exist (Núm. 175, 1987)

To assert the inexistence of the centre is to presuppose the existence of the periphery as the site where renovating architecture can be found. That from the periphery (either geographical or generational) arguments emerge that allow us still to have faith in the belief that architecture has not been swamped by the flood of falsehoods and subproducts the current situation offers.

A baix amb la uniformitat manierista de la Schickleria internacional. (...) Estudia tots els moderns, analitza la perifèria i interessa't pel món de l'art concret. Aquests són els materials amb als quals construïm els nostres somnis.

Miroslav Sik: "Arquitectura anàloga" Analogous architecture. (Núm. 175, 1987)

Down with the mannerist uniformity of the international Schickleria! (...) Study all the moderns and take an interest in the world of concrete art. These are the materials with which we build our dreams.

Ara vull deixar de parlar del "centre" i desplaçar-me a la perifèria. Als suburbis o, tal com ho va expressar Peter Blake, a "l'abocador celestial". (...) Els suburbis als quals em refereixo no són, tanmateix, els suburbis reals. Són els suburbis en sentit metafòric, una metàfora per als llocs mancats d'història i arquitectura.

Dietmar Steiner: "La perifèria del temple". The periphery of the temple (Núm. 175, 1987)

I wish to leave the "centre" and move to the periphery. To suburbia or, as Peter Blake put it, God's own junk yard. (...) The suburbia I mean is not, however, the real suburbia. It is suburbia as a metaphor, a metaphor for places that are free from history and free from architecture.

1

1. Diener & Diener. Edifici d'oficines. Office building. Basilea, 1984. Foto L. Kehl [183/1989]
2. J. Herzog, P. de Meuron. Magatzem Ricola. Storage building. Laufen, 1986. Foto M. Krischanitz [175/1987]
3. OMA. Escola Primària. Primary school. Amsterdam, 1986. Foto M. Brandts [173/1986]
4. Rem Koolhaas. Jornades d'arquitectura europea contemporània. Conference on Contemporary European Architecture. Barcelona, 1987 [175/1987]

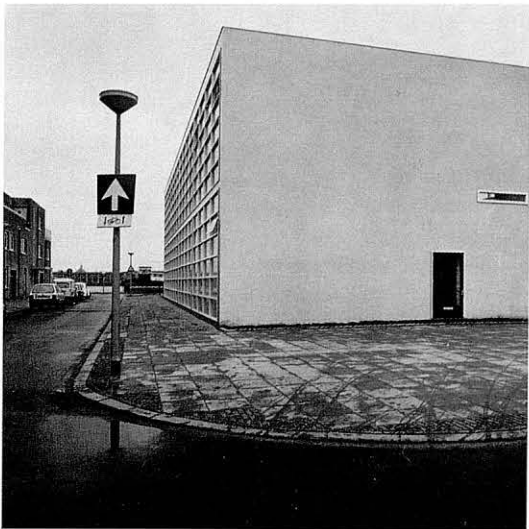

... ara vull deixar
de parlar del centre
i desplaçar-me a
la perifèria.

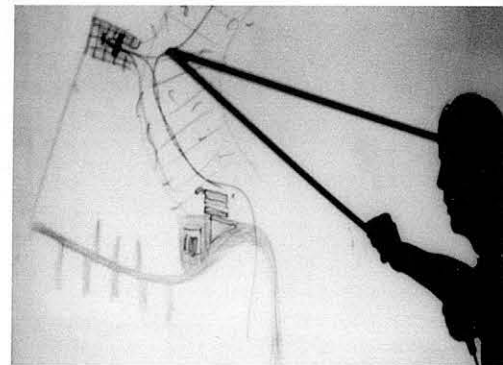
2

3

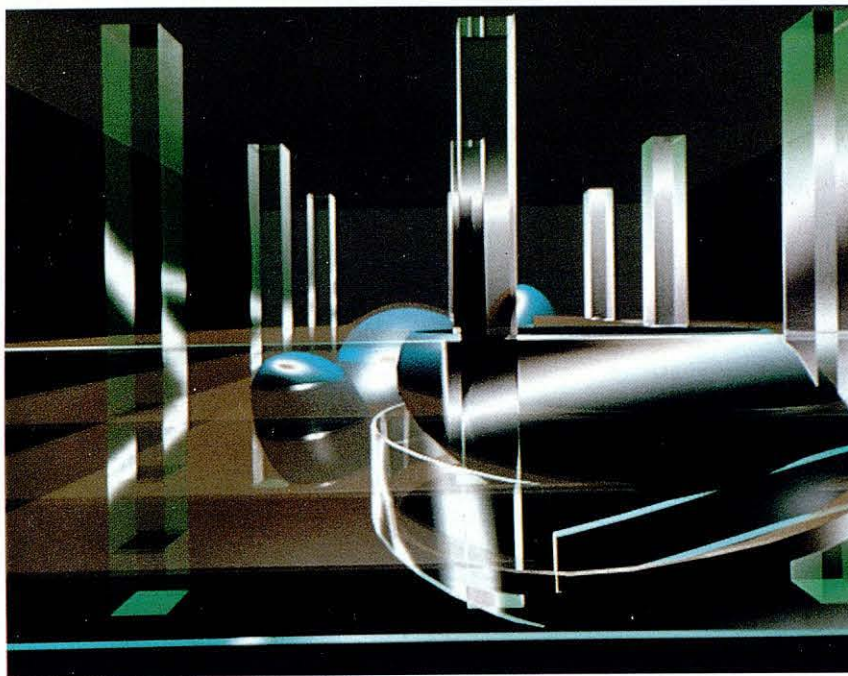
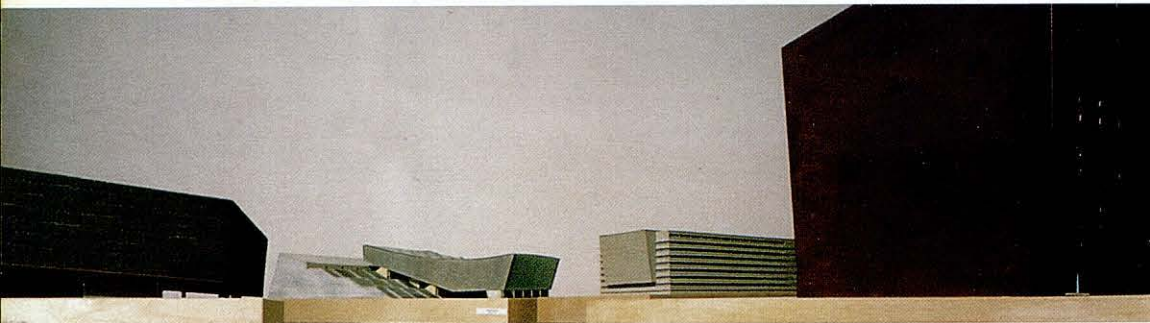
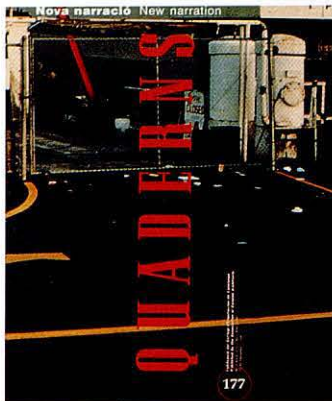
4

NARRACIÓ METROPOLITANA

METROPOLITAN NARRATIVE

Cobertes. Covers [177/1988] [183/1989]

1. H. Kollhoff. Maquetes d'estudi per a Moabit. Study models for Moabit. Berlin [183/1989]
2. OMA. La Grande Bibliothèque de France. París, 1989 [183/1989]
3. Houston. Foto W. Wenders [177/1988]

Són precisament les situacions de conflicte aquelles que avui dia representen la situació normal. Una situació de la qual podem extreure la inspiració arquitectònica. (...) La condició prèvia és una mirada lliure de prejudicis, capaç de discernir la "bellesa de la gran ciutat" i d'apreciar la seva poesia latent.

Hans Kollhoff: "Arquitectura contra urbanisme" Architecture versus... (Núm. 183, 1989)

It is precisely the conflict situations which today represent the normal situation, and from which we can draw architectural inspiration. (...)

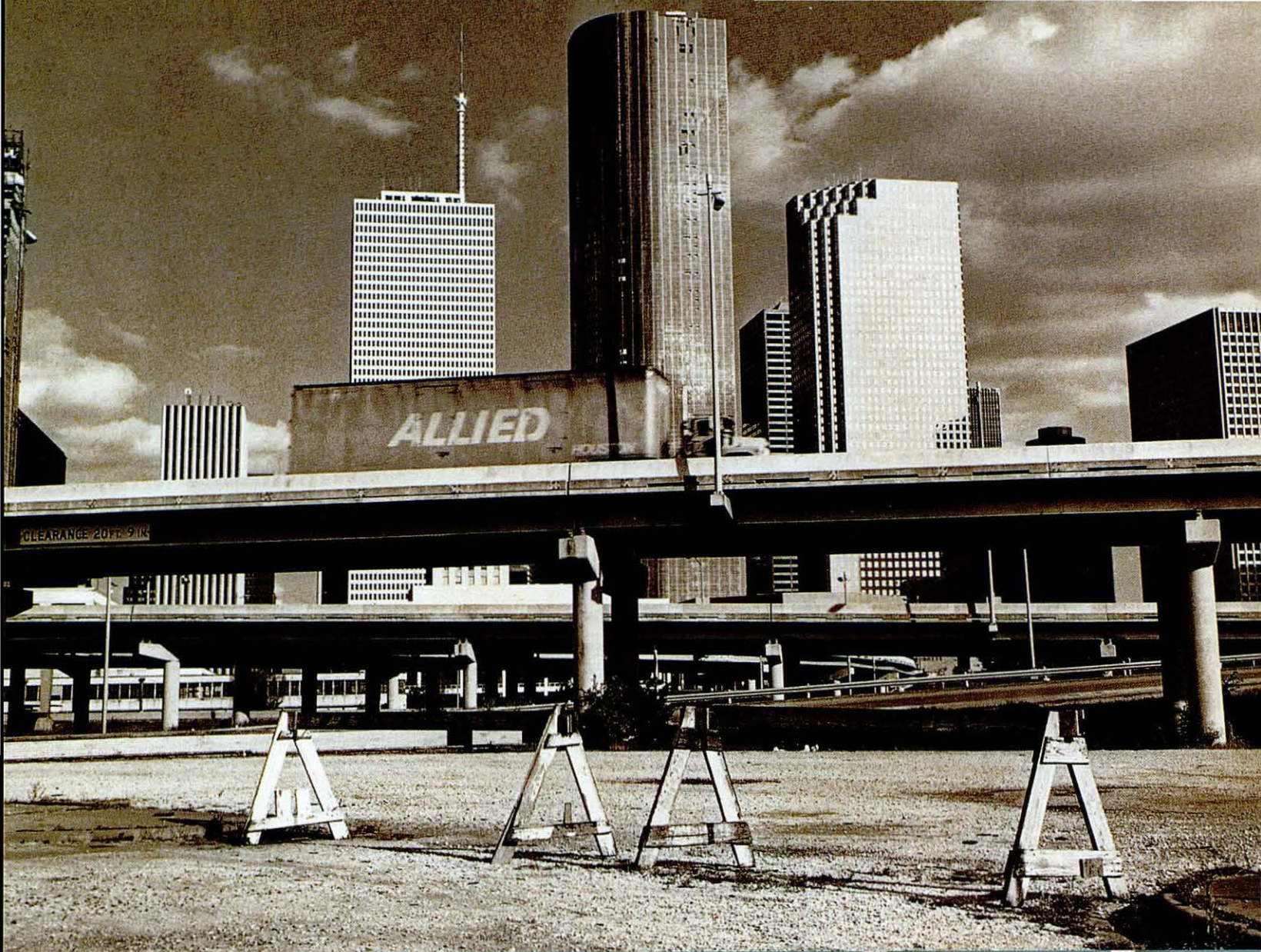
The precondition is an unprejudiced eye, able to discern the "beauty of the big city", and to appreciate its latent poetry.

El meu gran descobriment del buit es pot relacionar amb l'opressió creixent i la fatiga dels instruments tradicionals de l'arquitectura i de l'urbanisme, que han arribat a extrems problemàtics. Un dels aspectes més preocupants és el dels intents persistents per controlar grans parts de la ciutat mitjançant sistemes de composició arquitectònics o urbanístics clarament incoherents amb les forces que ara operen.

Rem Koolhaas: "Sempre m'ha inquietat el tipus estandar d'arquitecte amb una carrera exitosa" (Entrevista realitzada per Marta Cervelló. I've always been anxious... Núm. 183, 1989)

My great discovery of the void can be related to the growing oppression and fatigue with the traditional instruments of architecture and city planning, which has by now reached truly problematical proportions. One of the most disturbing aspects is the persistent attempts to control large parts of the city by systems of urbanistic or architectural composition that clearly have absolutely nothing to do with the forces that now operate.

...això és el que
espero d'una ciutat:
que constantment
em sacsegi.

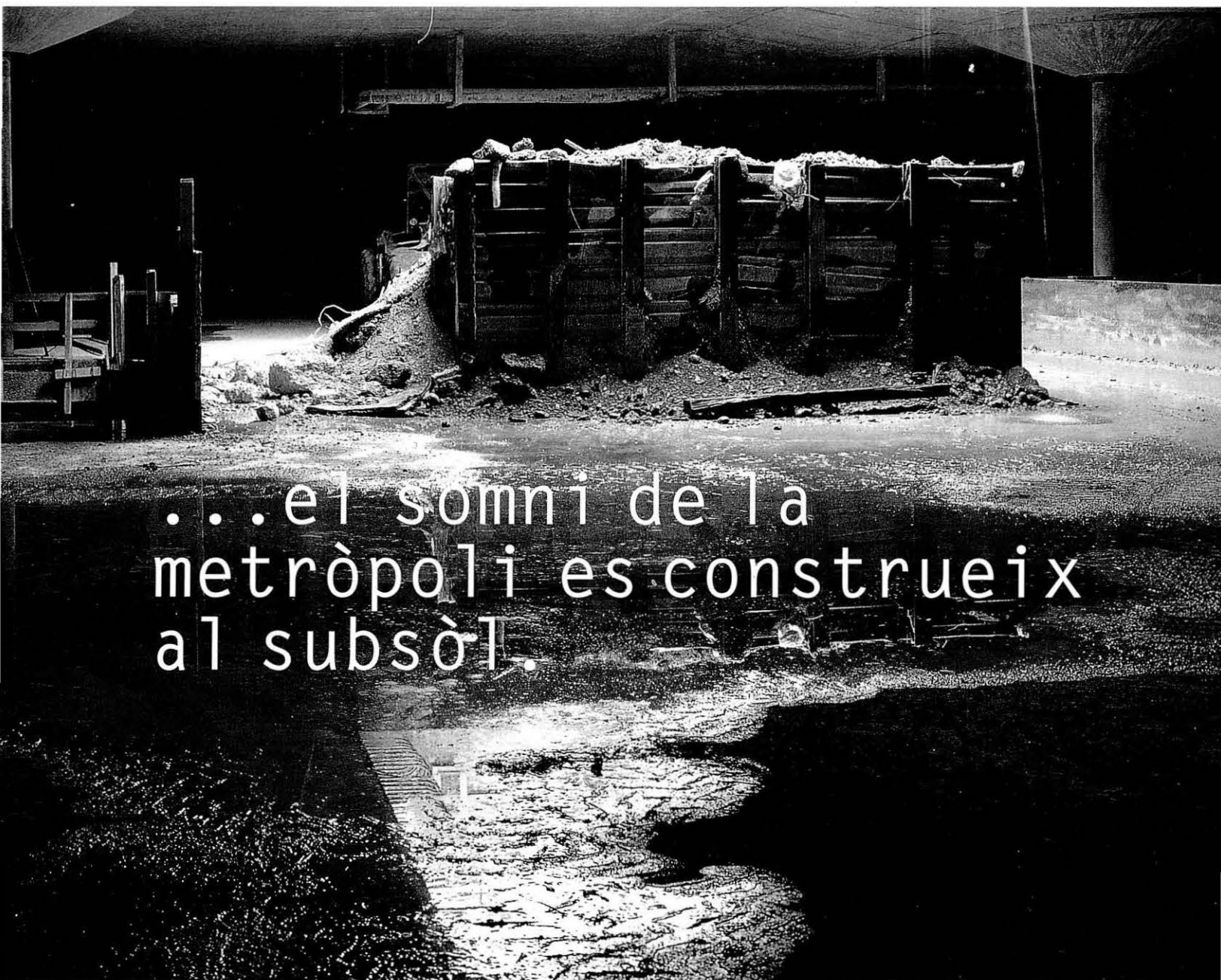
Això és el que espero
d'una ciutat: que constant-
ment em sacsegi.
Per definició, qualsevol
tipus de planificació
urbanística ha de tendir a
una certa homogeneïtat.
La ciutat és al contrari.
La ciutat vol definir-se a
través de contradiccions,
vol esclatar.

Wim Wenders: "La ciutat"
(Conversa amb Hans Kollhoff.
Núm. 177, 1988)

That's what I want
from a city: that it
excites me. Every kind of
urban planning, by
definition, tends to some
kind of homogeneity.
The city contradicts
that. The city defines
itself through
oppositions;
it wants to explode.

Wim Wenders: "The City"
(A conversation with
Hans Kollhoff. No. 177, 1988)

...el somni de la
metròpoli es construeix
al subsòl.

Il·lustració d'aquest article. Illustration of this article
Foto H. Helfenstein [177/1988]

El somni de la metròpoli es construeix al subsòl. Les grans obres d'infraestructura viària posen de manifest el mateix vigor que va caracteritzar l'expansió de la ciutat del segle XIX. (...) Al subsòl, les operacions mantenen alguna cosa arcaica. L'absència de reglaments i preferències estètiques permet que la mobilitat sigui dominada amb una gran precisió tècnica.

Marcel Meili: "Periferia. Una carta des de Zürich" (Núm. 177, 1988)

The dream of the metropolis is constructed in the subsoil. The great street substructure works reveal the same vigour that characterised the expansion of the city in the XIX century. (...) In the subsoil, however, operations preserve something of the archaic. The absence of regulations and aesthetic preferences allows mobility to be controlled with great technical precision.

Marcel Meili: "Periphery. A letter from Zürich" (No. 177, 1988)

Jordi Viola i Garriga

Memories of When I Was Spokesman of *Quaderns*

When in this country there were no architecture journals to speak of, the significance and influence of *Quaderns*, by virtue of being practically unique, was considerable. Today, when the number of architecture journals is almost countless, the influence of *Quaderns* has diminished.

When Josep Lluís Mateo became Editor, *Quaderns* left well-trodden paths and began to move towards new territories. The place where the new Editor located the journal was, in my opinion, a place among an indisputable and ever-necessary architectural and cultural elite. Josep Lluís Mateo managed to create a product different from other journals and *Quaderns* extended its field of influence to many countries, possibly at the cost of reducing this influence in its own.

When I was appointed spokesman of *Quaderns*, Josep Lluís was already its Editor. I remember him as a courageous, combative, competent and cultured person, a determined man with drive and initiative. A true avant-garde spirit. Also a little impulsive and, let's be honest, disordered.

Quaderns was a faithful reflection of its Editor.

A highly select journal which won prestige for itself all over the world by virtue of the high quality of its contents and proposals. Its Editor and editorial staff attained worldwide recognition and with them the publisher, our College of Architects of Catalonia.

From the solidarity of Eduard Bru to the graphic design of Joaquim Nolla and Josep M. Mir, via all the collaborators, Josep Lluís Mateo had the vision and the good fortune to gather around him an extraordinarily able team. I recall especially the self-sacrifice of Pepita Teixidor and Carmina Sanvicens, who strove enthusiastically and ever good-humouredly to ensure that the work was well done. Later came Marta Cervelló and Manuel Gausa, still youngsters, full of enthusiasm and with antennae at the ready to capture what was genuinely new.

The reader will understand that, given this situation, the task of the Spokesman was very simple. Indeed, it consisted in doing practically nothing: on the one hand informing the Board of Governors and controlling the approved budget; on the other, encouraging Josep Lluís Mateo and leaving him free to get on with the job. In brief, a period I remember with delight.

El meu record de vocal de *Quaderns*

Quan al país no hi havia revistes d'arquitectura, la significació i la influència de *Quaderns* era, en ser gairebé única, molt gran. En el moment actual, en què la quantitat de revistes d'arquitectura és pràcticament inabastable, la influència de *Quaderns* ha minvat.

De la mà de Josep Lluís Mateo, *Quaderns* va abandonar uns territoris coneguts i va fer camí cap a territoris nous.

El lloc en què va situar la revista el seu director és, al meu parer, el lloc d'una elit cultural arquitectònica indiscutible i sempre necessària. Josep Lluís Mateo va aconseguir la creació d'un producte diferenciat de les altres revistes, i *Quaderns* va ampliar el seu camp d'influència a molts països, potser al preu de disminuir-lo al seu.

Quan vaig ser nomenat vocal de *Quaderns*, Josep Lluís Mateo ja n'era el director. En el record, tinc la imatge d'ell com una persona coratjosa, combativa, molt preparada, competent i culta, amb empena, decidida.

Un autèntic esperit avantgardista. També va ser una mica impulsiu i qui-sap-lo desordenat. La revista *Quaderns* va ser un reflex fidelíssim del seu director. Una revista molt selecta, que va aconseguir prestigi de qualitat arreu del món per l'alt nivell dels seus continguts i propostes. El seu director i l'equip redactor van aconseguir una categoria i un reconeixement mundials i, amb ells, el seu editor, el nostre Col·legi d'Arquitectes de Catalunya.

Des de la solidesa d'Eduard Bru al disseny gràfic de Quim Nolla i Josep M. Mir, passant per tots els col·laboradors, Josep Lluís Mateo va tenir l'habilitat i la sort de saber-se envoltar d'un equip d'una vàlua extraordinària. Recordo especialment l'abnegació de Pepita Teixidor i Carmina Sanvicens. Van treballar de valent, amb il·lusió i amb ganes de fer la feina ben feta, i sempre amb el somriure a la cara. Més tard van venir, joves, Marta Cervelló i Manuel Gausa, plens d'entusiasme i amb les antenes molt atentes cap a la captació de l'autènticament nou.

Es comprèn que, en aquesta situació, la feina del vocal era molt senzilla. Consistia exactament a no fer gairebé res. Davant la Junta de Govern, informar-la i controlar el pressupost aprovat. Davant Josep Lluís Mateo, animar-lo i deixar-lo fer. Tot plegat, un goig que recordo amb delectança.

Max Bosshard – Christoph Luchsinger

The *chef de réception* responsible for reservations at the Hotel Colón couldn't promise anything. The rooms on the attic floor high above the Old Town were very popular because of their private balconies where you could measure the city's topography by eye. High party walls in exposed brick, attic roofs with their projecting eaves, and cooling potted plants created unreal areas reminiscent of Andalusian patios. In the late morning, sheltered from the life of the city below, we worked on a text for *Quaderns*. Directly behind the parapet, the black façade of the Cathedral towered against the bright sky. At night, its contours would lose their sharpness and coloured lights would shine through its windows like a kitschy altar. 2.30 p.m., 1988-1992. We left the sheltered hotel balcony for the midday heat of the deserted square by the Cathedral and walked along in the shade of the houses, past the Bar Estruch, the kiosk and the foreign currency exchange office and around the

El cap de recepció que s'encarregava de les reserves a l'Hotel Colón no va voler prometre res. Les habitacions de l'àtic, que sobresurten de la ciutat antiga, són molt sol·licitades perquè tenen terrasses privades des d'on es pot mesurar amb la mirada la topografia de la ciutat. Les altes mitgeres de totxo, les teulades dels àtics amb els seus grans ràfecs i els tests amb plantes refrescants creaven àrees irrealment que recordaven patis andalusos.

A mig matí, protegits de la vida de la ciutat que discorria a baix, vam estar treballant en un text per a *Quaderns*. Darrere l'ampit de la terrassa, la façana fosca de la catedral s'alçava davant d'un cel molt clar. A la nit, la seva silueta perdia definició i s'encenien llums de colors a les finestres com si fos un altar kitsch.

Dos quarts de tres del migdia, 1988-92. Vam deixar la terrassa protegida de l'hotel per baixar a la calor del migdia que feia a la plaça deserta al costat de la catedral i vam caminar seguint l'ombra de les cases, passat el Bar

corner of Plaça Nova, 5, where closed, horizontal venetian blinds on the upper floor of the lower wing of the building protected the occupants from curious glances: iridescent, like an oversized photographic lens, the editorial offices of *Quaderns* projected into the square, keeping a watch on the life of the town while remaining hidden by the metal-coated glass of the windows. We crept past and disappeared into an alleyway that led in the direction of the Barrio Chino, convinced that we were still being watched, even in the Casa Leopoldo...

Located at the hub of things, strategically positioned, *Quaderns* was omnipresent, demanding its dues from the city and delighting in its observation of the scene, discreet, critical and meticulous—a voyeur from whom almost nothing and no one in the labyrinth of Barcelona could escape.

5 p.m., 1993. The city had gone back to work. Entering the square on our way back to the hotel we saw the empty, expressionless windows of the lower wing of the College of Architects of Catalonia. *Quaderns* had moved onto the top floor of the tower, with a wide view over and beyond Barcelona. We climbed a few steps up to the Cathedral and were relieved to notice that even from the tower, *Quaderns* could not see the attic balconies of the hotel.

Iñaki Ábalos – Juan Herreros

The beginning of our relationship with *Quaderns*, first as readers and later as collaborators, coincided with J.L. Mateo's appointment as editor.

The *Quaderns* of those years showed us clearly what the most important task is that a professional publication has to carry out: to bring new names to light and to create a cultural identity through itself and its connections.

When we became aware of the distance between those magnificent issues based on the architectural conferences organised in Barcelona and Santander, which served as the thread to join together for the first time a set of names which are today essential, and the gross self-satisfaction towards which national journals have progressed in recent years, we understand the importance and lucidity of that operation, not always welcomed in the small local context.

We know today that there are phagocytic journals that immediately destroy what they publish—in inevitably in a decontextualised and pornographic way—, reducing and simplifying the architect, and journals which give prestige and endorsement, which protect the authors and integrate them in a more complex and interactive world.

This warm, enriching medium is a brief though highly valuable achievement that acts as a vehicle through which to modify the behaviour patterns of a profession, to reveal other references, to direct our gaze to other places.

This was the vision which made J.L. Mateo and his team (including the decisive weight of Quim Nolla's graphic and production work, today imitated, but still unequalled, all over the world) responsible to a large extent for our generation's abandonment of local references as a criterion of validation; of practices guided by master/apprentice mechanics and of the anxiety produced by theoretical uncertainty.

Today's crude reality provides us, unfortunately, with a good historical perspective.

Estruch, el quiosc i l'oficina de canvi, i vam girar la cantonada de la plaça Nova 5, on les persianes venecianes tancades a l'entresol del cos inferior de l'edifici protegien la gent de dins de la mirada dels curiosos: iridescent, com un objectiu fotogràfic gegantí, les oficines de la redacció de *Quaderns* sobresurtien cap a la plaça i vigilaven la vida de la ciutat des del seu amagatall darrere els vidres metal·litzats de les finestres. Vam passar silenciosament de llarg i vam desaparèixer per un carreró que ens duia en direcció al Barri Xino, convençuts que encara ens vigilaven, fins i tot a Casa Leopoldo...

Situada al mig de tot, en una posició estratègica, *Quaderns* era omnipresent; semblava exigir el tribut de la ciutat mentre gaudia de l'observació de l'escena; discreta, crítica i meticulosa—com un voyeur la mirada del qual gairebé ningú ni res en el laberint de Barcelona no podia eludir—.

5 de la tarda, 1993. La ciutat havia tornat a la feina. Vam entrar a la plaça de tornada cap a l'hotel i vam veure les finestres buides i sense expressió del cos inferior del Col·legi. *Quaderns* s'havia traslladat al pis de dalt de l'edifici, amb una vista extensa de tota Barcelona i més enllà. Vam pujar uns quants graons cap a la catedral i vam comprovar alleugerits que, fins i tot des de la seva torre, *Quaderns* no podia veure les terrasses a l'àtic de l'hotel.

El comienzo de nuestra relación con *Quaderns*, como lectores primero y colaboradores después, coincide con la llegada de José Luis Mateo a la dirección.

El *Quaderns* de estos años nos enseñó con claridad cuál es el trabajo más importante que una publicación profesional puede realizar: sacar a la luz nuevos nombres y crear una identidad cultural a través de ella y de sus conexiones.

Cuando comprobamos la distancia entre aquellos magníficos números basados en los congresos de arquitectura organizados en Barcelona y Santander, que sirvieron de filón para aglutinar por primera vez una conjunto de nombres, hoy esenciales, y la grosera seguridad hacia la que las revistas nacionales han derivado los últimos años, entendemos la importancia y lucidez de aquella operación, no siempre aceptada en el pequeño contexto local.

Sabemos hoy que hay revistas fagocitadoras, que destruyen inmediatamente lo publicado—siempre de forma descontextualizada y pornográfica— reduciendo y simplificando al arquitecto, y revistas que dan prestigio y aval, que protegen a los autores integrándolos en un mundo más complejo y dialogante.

Ese medio caluroso y enriquecedor es un logro breve pero valiosísimo que permite modificar a través de él los patrones de conducta de un colectivo, enseñar otras referencias, desplazar su mirada a otros lugares. Ésta fue la visión que hace a José Luis Mateo y su equipo (incluido el peso decisivo del trabajo gráfico y de producción de Quim Nolla, hoy imitado en todo el mundo pero aún no igualado) responsable en gran medida del abandono por toda nuestra generación de los referentes locales como criterio de validación; de las prácticas guiadas por la mecánica maestro/aprendiz y del ansia producida por la incertidumbre teórica.

La cruda realidad actual nos da ya, desgraciadamente, una buena perspectiva histórica.

Yorgos Simeoforidis

Few things I know about *Quaderns*

Blank Margins

Tefchos started in 1989. The enthusiasm of our inexperience led us to look around for other experiences we found familiar, far removed from the glossy character of well-known out-of-reach magazines supported by cyclopean publishing houses and with a large print run. We were looking for more "out-of-the-way" reviews, a little bit "peripheral" in terms of the cultural consumption of the time. I don't remember how an issue of *Quaderns* devoted to contemporary European architecture (it should be no. 175) came into our hands. We were struck by it: its contents, its image, the blank margins, the relation between the Spanish and the English texts, the inventiveness of the titles. We took over many of its features in setting up *Tefchos*, together with others which we borrowed somewhat subconsciously from the Greek review *Architektoniki* published in the sixties. It was our first contact with Quim Nolla.

"Intersecting Voices"

Passing beyond our enthusiasm, we concentrated on the texts and projects of *Quaderns*. Some of the articles by Josep Lluís Mateo, Eduard Bru, Ignasi de Solà-Morales and Dietmar Steiner were catalytic. It seemed to us that the magazine was laying claim to another field, beyond the glare of publicity. The same feeling we have had with the projects of such architects as Herzog/de Meuron, Miralles/Pinós, Kollhoff, Viaplana/Piñón, Koolhaas and others. The discussion between Hans Kollhoff and Wim Wenders in *Quaderns* 177 on "New Narration" is one of the most striking texts for an understanding of the contemporary city. I still wonder how such a magazine can be published by a well-to-do association, the College of Architects of Catalonia. Other associations either produce nothing or else publish simply professional material. The Diagonal competition, an unusual thing for an architectural magazine to do shortly before the paroxysm of the Olympics, provided the opportunity for the first contact in the flesh. On the occasion of the press conference for *Tefchos* 2 and the presentation there of the text on the competition results, although we had no money we invited a member of the editorial staff to Athens. This was Manuel Gausa, who agreed to come even though he dislikes air travel (unfortunately, Greece is not easily reached by train).

"Untested Territories"

Between *Tefchos* and *Quaderns* there grew up a strange, rapid osmosis which found expression in the will to embark on a joint project. This was to be an issue devoted to Dimitris Pikionis (a joint issue, no. X of *Quaderns* and no. Y of *Tefchos*). Manuel came to Athens also to see Pikionis' work at first hand (I should point out that this was at the time when the Pikionis "discovery" was just starting in architectural magazines). Strangely, the project failed to get off the ground, I don't know why. It was with Manuel that I had one of my best discussions ever on Pikionis. I was struck by his interest in the least obvious, virtually

Poques coses que sé de *Quaderns*

Marges en blanc

Tefchos va començar l'any 1989. L'entusiasme de la nostra inexperiència ens va dur a buscar altres experiències que fossin semblants, allunyades del caràcter luxós de les revistes conegudes i inassequibles, que rebien el suport d'empreses editorials ciclòpies i tenen grans tiratges. Buscàvem publicacions més marginals, més "perifèriques" pel que feia al consum cultural d'aquell moment. No recordo com va ser que ens va arribar un número de *Quaderns* dedicat a l'"Arquitectura europea contemporània" (devia ser el 175). En vam quedar molt impressionats: el seu contingut, la seva imatge, els marges en blanc, la relació entre el text castellà i l'anglès, la inventiva dels títols. Vam adoptar moltes de les seves característiques quan vam començar *Tefchos*, amb altres que vam adoptar una mica subconscientment de la revista grega dels anys seixanta *Architektoniki*. Va ser el nostre primer contacte amb Quim Nolla.

"Veus creuades"

Un cop ens vam sobreposar del nostre entusiasme inicial, ens vam concentrar en els textos i els projectes de *Quaderns*. Alguns dels articles de Josep Lluís Mateo, Eduard Bru, Ignasi de Solà-Morales i Dietmar Steiner van ser catalítics. Ens va semblar que la revista reclamava un altre camp, més enllà del resplendor mediàtic. La mateixa sensació que hem tingut amb els projectes d'arquitectes com Herzog/de Meuron, Miralles/Pinós, Kollhoff, Viaplana/Piñón, Koolhaas i altres. El debat entre Hans Kollhoff i Wim Wenders, al número 177 de *Quaderns*, sobre la "Nova narració" és un dels textos més impressionants per entendre la ciutat. Encara ara em pregunto com una associació benestant com el Col·legi d'Arquitectes de Catalunya publica una revista com aquesta. Altres associacions, o bé no produeixen res, o bé es limiten a publicar material professional. El concurs de la Diagonal, una cosa poc freqüent per part d'una revista d'arquitectura just abans del paroxisme dels Jocs Olímpics, va oferir l'oportunitat d'un primer contacte en directe. Amb motiu de la roda de premsa per a *Tefchos* 2 i la presentació d'un text sobre els resultats del concurs, tot i que no teníem diners, vam convidar un membre de l'equip editorial a Atenes. Era Manuel Gausa, que va decidir venir tot i que no li agrada viatjar amb avió (però malauradament no és fàcil arribar fins a Grècia amb tren).

"Territoris no assajats"

Entre *Tefchos* i *Quaderns* es va establir una osmosi ràpida i estranya que va trobar expressió en la voluntat d'organitzar un projecte en comú. Seria un número dedicat a Dimitris Pikionis (un número fet en col·laboració: el núm. X de *Quaderns* i el núm. Y de *Tefchos*). Manuel va venir a Atenes per veure l'obra de Pikionis personalment (hauria d'assenyalar que això va ser quan tot just començava el "descobriment" de Pikionis per part de les revistes d'arquitectura). Estranyament, no sé com, el projecte no va arribar a arrencar. Va ser amb Manuel que vaig tenir una de les millors converses sobre Pikionis que he tingut mai. Em va impressionar el seu interès pels

neglected, points of Pikionis —where the intervention is almost dematerialised but nevertheless leaves some mark: a marble gutter and earth, an irregular outline, the *non finito* finish on the paving. It was only when I read *Quaderns* systematically later, particularly the projects by Mateo and Bru, that I understood Manuel's interest in what seemed to be or could be interpreted as being landscape awareness, but also uncertainty, indeterminacy...

"Against the Picturesque"

Later I came to understand a little more, in the course of one of most interesting and liveliest discussions ever to take place at the Berlage Institute of Architecture, the Theory Master Class, after a presentation of, among others, the Badalona Law Courts by J.L. Mateo and the Schwitter Building in Basle by Herzog & de Meuron as evidence of a new sensibility. The reaction of Kenneth Frampton and Herman Hertzberger was explosive. The former spoke particularly of his previous encounters and disagreements with Mateo and other Barcelona architects on the subject of the "aestheticisation" of architecture, the alienation of the work —"buildings as alienated art works"— from the tactile experience of the body, the almost cryptic resistance through art to a ruined world. Perhaps this is what our friends from Barcelona saw in Pikionis and drew back from the common project: the mercuriality of artistic sensibility (Pikionis was an architect-artist who abandoned himself to the imitative tradition of vernacular art) which, instead of leading to abstraction or to expression, is seduced by reference. The danger of the picturesque...

Colonisations/Armadillos/Stenosis...

Every time a new issue arrived there would always be a discussion among us that would end up something like this: someone would support *Quaderns* as an extraordinary architectural magazine while someone else would treat it, after the initial enthusiasm had died down, as typical of the "regionalist" mentality (perhaps there is here some kind of parallelism with the "regionalist" cultural background of autonomy in Catalonia, which might explain also the collective effort of the magazine). The transition from the Mateo period to the Gausa one, from Quim Nolla to Ramon Prat, is, I think, one of the most interesting in the history of an architectural review. Without doubt, here we have two different moments in the same direction. Perhaps the former's enterprise was devoted to rupture, the dissemination of a new position with a generous dose of expressiveness. The structure of today's *Quaderns* —Actualitat, Documents, Recerca—, one of the cleverest to be found in architectural reviews, is closer to my own sensibility, a structure which is without doubt more critical, although obsessed. Its approach touches on those issues which are and will be of concern to architecture in coming years. Is this too perhaps a symptom of an "avant-garde" attitude? Or is *Quaderns* perhaps something like a seismographic field for the architecture to come?

aspectes menys obvis i pràcticament deixats de banda de Pikionis —on la intervenció gairebé es desmaterialitza, però així i tot deixa alguna marca: un desguàs de marbre i terra, un contorn irregular, un acabat *non finito* en el paviment—. Només quan després vaig anar llegint *Quaderns* de manera sistemàtica, sobretot els projectes de Mateo i de Bru, vaig entendre l'interès de Manuel pel que podia ser interpretat com una sensibilització pel paisatge, però també una incertesa, una indeterminació...

"Contra el pintoresquisme"

Més endavant, vaig arribar a entendre-ho una mica més, durant un dels debats més animats i interessants que han tingut lloc a l'Institut d'Arquitectura Berlage, al màster de teoria, després que es presentessin, entre altres, els Jutjats de Badalona de Josep Lluís Mateo i l'edifici Schwitter a Basilea de Herzog i De Meuron, com a evidència d'una nova sensibilitat. La reacció de Kenneth Frampton i de Herman Hertzberger va ser explosiva. El primer va parlar en concret de les seves anteriors trobades i desacords amb Mateo i altres arquitectes de Barcelona sobre el tema de l'"estetització" de l'arquitectura, de l'alienació de l'obra —"edificis com a obres d'art alienades"— de l'experiència tàctil del cos, de la resistència gairebé críptica mitjançant l'art a un món en ruïna. Potser era això el que els nostres amics de Barcelona veien en Pikionis i el que van treure del projecte en comú: la "mercurialitat" de la sensibilitat artística (Pikionis era un arquitecte-artista que es va abandonar a la tradició imitativa de l'art vernacle) que, en lloc de dur cap a l'abstracció, o cap a l'expressió, és seduïda per la referència. El perill del pintoresc...

Colonitzacions/Armadillos/Estenosi...

Cada vegada que arribava un número nou, sempre hi havia un debat entre nosaltres que acabava una mica així: algú defensava *Quaderns* com una revista extraordinària i algú altre la tractava, després del primer entusiasme, de producte típic de mentalitat "regionalista" (potser en aquest punt hi ha alguna mena de paral·lelisme amb el context cultural "regionalista" d'autonomia a Catalunya, que també podria explicar l'esforç col·lectiu de la revista). La transició del període de Mateo al de Gausa, de Quim Nolla a Ramon Prat, crec que ha estat una de les més interessants en la història d'una revista d'arquitectura. Sense cap mena de dubte, ens trobem aquí amb dos moments diferents cap a una mateixa direcció. Potser la tasca del primer va ser dedicar-se a la ruptura, a la disseminació d'una posició nova amb una dosi generosa d'expressivitat. L'estructura actual de *Quaderns* —Actualitat, Documents, Recerca— s'apropa més a la meua sensibilitat i és una de les més intel·ligents que es poden trobar en les publicacions d'arquitectura, una estructura que sens dubte és més crítica, però sense arribar a l'obsessió. La seva estratègia és tractar temes que preocupen i preocuparan l'arquitectura en els pròxims anys. ¿Potser això és també un símptoma d'actitud avantguardista? ¿O potser *Quaderns* és més aviat un camp sismogràfic per a l'arquitectura que vindrà?